

Tereny pocysterskie jako miejsce współczesnej turystyki (na przykładzie Ziemi Ząbkowickiej)

Post-Cistercian areas as a place of contemporary tourism (for example of Land of Ząbkowice)

Agata Bieleń-Ratajczyk, Beata Raszka

Katedra Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
ul. Grunwaldzka 53, 50-357 Wrocław

Abstract. Post-Cistercian areas play a substantial role in the cultural landscape of Poland as they prove the country's rich history and constitute a significant element of its cultural heritage. Ząbkowice District, where a centuries-old existence of the Cistercians is particularly noticeable, is a special place on the Cistercian Route running across Poland.

This paper presents the results of a tourist and cultural assessment carried out in the Ząbkowice District. These results show that this area, due to its exceptional abundance of Post-Cistercian monuments and artefacts, has a great tourism potential and may become a convenient place for the development of contemporary cultural tourism.

Słowa kluczowe: turystyka kulturowa, potencjał turystyczny, cystersi

Key words: cultural tourism, tourism potential, Cistercians

Wprowadzenie

Cystersi to zakon o bogatej kulturze, a co za tym idzie silnych dążeniach kulturotwórczych. Tereny pocysterskie, mimo że ukształtowane wiele wieków temu, do dziś stanowią obszary cenne pod względem kulturowym, a odpowiednio wykorzystane, mogą pełnić z powodzeniem funkcję turystyczną.

Aby wykazać związek pomiędzy wartością kulturową terenów pocysterskich a ich obecnym potencjałem turystycznym, przeprowadzono waloryzację turystyczno- kulturową, której wyniki i interpretację przedstawia poniższa publikacja.

Ocenę przeprowadzono w granicach powiatu ząbkowickiego, w literaturze często utożsamianego z Ziemią Ząbkowicką (Organiściak 2008).

Pojęcie turystyki kulturowej i potencjału turystycznego

W pracy podstawową rolę odgrywają dwa pojęcia: turystyka kulturowa oraz potencjał turystyczny.

Zarówno jedno, jak i drugie pojęcie ma wiele definicji (Przeclawski 1994, Buczkowska 2008, Jędrysiak 2008, Mikos v. Rohrscheidt 2008, Marciszewska 2010). Na potrzeby niniejszej publikacji terminy te rozumiane będą następująco:

1. Nazwą turystyki kulturowej możemy określić te wszystkie grupowe lub indywidualne wyprawy o charakterze turystycznym, w których spotkanie uczestników podróży z obiektami, wydarzeniami i innymi walorami kultury wysokiej lub popularnej albo powiększenie ich wiedzy o organizowanym przez człowieka świecie otaczającym jest zasadniczą częścią programu podróży lub stanowi rozstrzygający argument dla indywidualnej decyzji o jej podjęciu lub wzięciu w niej udziału (Mikos v. Rohrscheidt 2008).

2. Jeśli przyjąć, iż potencjał turystyczny tworzą wszystkie komponenty, dzięki którym można liczyć na ilościowe i jakościowe zmiany w turystyce (na obecnym etapie i w przyszłości), to można do niego zaliczyć zarówno walory przyrodnicze i antropogeniczne, atrakcje turystyczne różnego typu, infrastrukturę turystyczną, lokalizację obiektów noclegowych, a także dostępność wielu usług i produktów, bez których turyści nie mieliby szans otrzymać pełni satysfakcji (Marciszewska 2010).

Metoda waloryzacyjna

W badaniach wykorzystano metodę waloryzacji turystyczno-kulturowej zaproponowaną przez Mikosa v. Rohrscheidt A. (Mikos v. Rohrscheidt 2008). Metoda ta, w zamyśle jej autora, służyć ma nie tylko ukazaniu potencjalnych możliwości rozwoju turystyki kulturowej na badanym obszarze, ale również uświadomieniu braków i niedociągnięć w dziedzinie obsługi turystyki i służącej jej infrastruktury.

Wybór metody wynikał ze specyfiki terenów pocysterskich (silnie rozwiniętych kulturowo), pozwala ona bowiem ocenić wartość kulturową terenu, jak również, poprzez odpowiednią interpretację wyników, określić jego potencjał turystyczny.

Sugerowaną przez autora metody jednostką oceny jest powiat, traktowany jako region o wyodrębnionej tożsamości kulturowej, z silnymi wewnętrznymi powiązaniem komunikacyjnymi, a także niewielkimi odległościami pomiędzy siedzibą powiatu a poszczególnymi miejscowościami, co ułatwia utworzenie efektywnej oferty kulturowo-turystycznej.

Zaproponowana metoda zakłada waloryzację obszaru w czterech kategoriach. Kategoria I, obejmująca potencjalne cele turystyki kulturowej, uwzględnia m.in. zabytki sakralne, świeckie i militarne, miejsca historyczne, dzieła sztuki, szlaki kulturowe, a także muzea, wystawy i wydarzenia kulturowe o różnej randze. W kategorii II oceniane są elementy obsługi turystycznej, czyli informacja turystyczna, infrastruktura turystyczna i komunikacyjna, a także promocja turystyczna. Kategoria III obejmuje czynniki składające się na tzw. ofertę czasu wolnego, a więc instytucje kultury, atrakcje krajobrazowe, ofertę sportową, edukacyjną i rekreacyjną. W kategorii IV znalazły się inne elementy wspierające turystykę kulturową, do których autor metody zalicza m.in. ważne instytucje w regionie, ofertę turystyki zdrowotnej i biznesowej, a także związki partnerskie miast regionu z zagranicą.

Ocenę poszczególnych czynników decydujących o atrakcyjności danego obszaru przeprowadzono osobno w poszczególnych kategoriach a następnie zestawiono w ogólnym wyniku. Kluczowe znaczenie ma wynik uzyskany w kategorii I, jako najbardziej związanej z faktycznym bogactwem kulturowym badanego terenu. Pozostałe kategorie pełnią funkcję pomocniczą, pozwalając określić mocne i słabe strony powiatu w zakresie czynników wspierających turystykę kulturową.

Wyniki uzyskane w kategorii I przypisano do jednego z czterech przedziałów punktowych: poniżej 100 punktów (teren o małym potencjale turystycznym), 100-250 punktów (obszar posiadający średni potencjał turystyczno-kulturowy), 250-450 (teren o dużym potencjale turystyczno-kulturowym), powyżej 450 (obszar o wielkim potencjale turystyczno-kulturowym).

Punktacja uzyskana w kategorii I ukazuje wielkość potencjału turystycznego terenu, natomiast w kategoriach II, III i IV pozwala określić mocne i słabe strony badanego obszaru, wyszczególnić, które z ocenianych czynników wymagają dowartościowania, a które stanowią silny element przyciągający potencjalnych turystów.

Wyniki waloryzacji i ich interpretacja

Wyniki uzyskane podczas waloryzacji turystyczno-kulturowej opisywanego terenu przedstawiają się następująco:

I kategoria: 438 punktów

II kategoria: 66 punktów

III kategoria: 15 punktów

IV kategoria: 17 punktów

Jak wynika z przeprowadzonej oceny, obszar badanego powiatu ma duży potencjał turystyczno-kulturowy. Jest on charakterystyczny dla terenów posiadających silne magnesy turystyczne i względnie zróżnicowany krajobraz kulturowy (Mikos v. Rohrscheidt 2008).

Ocena czynników składających się na kategorię I wyraźnie pokazuje, że najważniejszym elementem wpływającym na atrakcyjność turystyczno-kulturową badanego obszaru jest fakt wielowiekowego istnienia na tym terenie osadnictwa cysterskiego. Elementy pocysterskie, wpływające na dużą wartość kulturową terenu to przede wszystkim: wysokiej klasy obiekty sakralne (m.in. Sanktuarium w Bardzie, kościół w Henrykowie, kościół w Kamieńcu Ząbkowickim), pocysterskie kościoły wiejskie (m.in. we wsi Płonica, Ożary i Laski), dobrze zachowane i dostępne do zwiedzania zabytkowe obiekty cysterskie (m.in. klasztor w Henrykowie z ogrodem opackim i jadalnią opata, część klasztoru w Kamieńcu Ząbkowickim, dom opatów henrykowskich w Ziębicach), pozostałości gospodarczej działalności zakonu (m.in. młyny i folwarki w Kamieńcu Ząbkowickim, Nowinie, Przyłęku).

Wyjątkową atrakcją powiatu jest przebiegający przez opisywany teren międzynarodowy Szlak Cysterski, będący jedną z jego największych atrakcji turystyczno-kulturowych. Jego długość na badanym obszarze wynosi około 170 km i obejmuje aż 32 miejscowości.

Ocena czynników ujętych w kategorii II ukazuje stan infrastruktury turystycznej i komunikacyjnej na badanym obszarze i wskazuje, że baza noclegowa powiatu jest średnio rozwinięta. Ilość obiektów noclegowych klasy ekonomicznej jest duża, brakuje natomiast hoteli wysokiej klasy (4- i 5-gwiazdkowych), a hotele niższych klas są nieliczne. Zaletą obszaru jest duża ilość obiektów gastronomicznych.

Badany obszar ma dość dobrze rozwiniętą infrastrukturę komunikacyjną. Bliskość dróg wojewódzkich pozwala na rozwój komunikacji gminnej i regionalnej. Dobrze rozwinięta komunikacja kolejowa i autobusowa przesądza o dużej dostępności komunikacyjnej powiatu.

Czynniki składające się na kategorię III i IV są czynnikami wspierającymi turystykę kulturową na opisywanym obszarze. Oferta spędzania czasu wolnego jest średnio rozbudowana. Zaletą obszaru są liczne atrakcje krajobrazowe, wadą natomiast mała ilość instytucji kultury i słabo rozbudowana oferta turystyki biznesowej. Szansą dla powiatu są niewątpliwie dobrze rozwinięte kontakty partnerskie z zagranicą.

Podsumowanie

Jak wynika z powyższej oceny, obszar powiatu ząbkowickiego, to teren o dużym potencjale turystyczno-kulturowym, na który składają się: bogata historia, wiele zabytków sakralnych i świeckich, liczne walory krajobrazowe i przyrodnicze, a także dobrze rozwinięta infrastruktura komunikacyjna i dość dobrze rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna. Mimo że większość atrakcji turystycznych powiatu to elementy historyczne, teren ten z powodzeniem może pełnić funkcję miejsca współczesnej turystyki.

Do zwiększenia liczby turystów na badanym obszarze mogłyby przyczynić się lepiej prowadzone działania promocyjne, skierowanie oferty turystyczno- kulturowej do określonych grup turystów, jak również uzupełnienie bazy noclegowej i gastronomicznej o obiekty wyższych klas.

Literatura

- Buczowska K., 2008. Turystyka kulturowa: przewodnik metodyczny. Akademia Wychowania Fizycznego, Poznań.
- Jędrusiak T., 2008. Turystyka kulturowa. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Marciszewska B., 2010. Potencjał turystyczny regionu a kreowanie jego wizerunku. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 590 Ekonomiczne Problemy Usług nr 52. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. p. 13-22.

- Mikos v. Rohrscheidt A., 2008. Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy. Gnieźnieńska Wyższa Szkoła Humanistyczno-Menedżerska Milenium.
- Organiściak J., 2008. Szlak cysterski na ziemi ząbkowickiej. Ząbkowice Śląskie.
- Organiściak J., 1995. Ząbkowickie opowieści. Cz. 1. Z dziejów miasta. Towarzystwo Regionalne Ziemi Ząbkowickiej.
- Organiściak J., 2000. Ząbkowickie opowieści. Cz. 2. Zabytki Ząbkowic Śląskich. Agencja Reklamowo-Handlowa „Wist”, Ząbkowice Śląskie.
- Przeclawski K., 1994. Turystyka a świat współczesny, Uniwersytet Warszawski, Warszawa.
- Wyrwa A.M., Strzelczyk J., Kaczmarek K., (eds.), 1999. Dzieje i kultura męskich klasztorów cysterskich na ziemiach polskich i dawnej Rzeczypospolitej od średniowiecza do czasów współczesnych. Monasticon Cisterciensae Poloniae. T.I. Wydawnictwo Poznańskie.
- Wyrwa A.M., Strzelczyk J., Kaczmarek K., (eds.), 1999. Katalog męskich klasztorów cysterskich na ziemiach polskich i dawnej Rzeczypospolitej. Monasticon Cisterciensae Poloniae. T.II. Wydawnictwo Poznańskie.